

POGLAVLJE 9: FINANSIJSKE USLUGE

Acquis EU obuhvaćen ovim poglavljem uključuje pravila za odobrenja, rad i nadzor finansijskih institucija i regulisanih tržišta. Finansijske institucije obuhvaćene *acquis*-em EU mogu da posluju na teritoriji EU u skladu sa principima „jedinstvenog pasoša“ i „kontrole matične države“ uspostavljanjem podružnica ili pružanjem prekograničnih usluga. *Acquis* obuhvata tri glavna područja na koja se ovi principi odnose: bankarske usluge, investicione usluge i usluge osiguranja.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata**, *acquis* utvrđuje zahtjeve u pogledu odobrenja, rada i prudencijalnog nadzora kreditnih institucija, kao i zahtjeve u pogledu obračuna adekvatnosti kapitala koji se odnose na kreditne institucije i investiciona društva. Zajedno, Direktivama o kapitalnim zahtjevima i Uredbom o kapitalnim zahtjevima provodi se **novi okvir zahtjeva u pogledu kapitala** koji se zasniva na Bazel II sporazumu koji je razvila Bazelska komisija za nadzor banaka (BCBS). Ove dvije mjere osiguravaju dosljednu primjenu međunarodnih standarda širom Unije u oblastima kreditnog rizika, tržišnog rizika, operativnog rizika, rizika likvidnosti i velikih nivoa izloženosti. U oblasti rizika likvidnosti, Uredbom Komisije 2015/61 utvrđene su detaljne odredbe. Što se tiče oporavka i sanacije kreditnih institucija i investicijskih preduzeća, **Direktiva o oporavku i sanaciji banaka (BRRD) utvrđuje sveobuhvatan set mjera** kojima se osigurava blagovremena i adekvatna sanacija banaka i investicijskih preduzeća u problemima, bez korištenja novca poreskih obveznika. BRRD pruža bankama i organima vlasti adekvatne alate kako bi se pripremili za krize (putem izrade planova za oporavak i sanaciju); nacionalni organi vlasti su opremljeni potrebnim alatima za intervenciju u instituciji koja se nađe u problemima, i to u dovoljno ranoj fazi da riješi nastajuće probleme; nacionalni organi su uskladili alate za sanaciju i ovlaštenja za preduzimanje brzih i djelotvornih mjera kada se propadanje banke ne može izbjeći; organi vlasti djelotvorno saraduju kada rješavaju probleme prekogranične banke; a banke doprinose sanaciji kroz pomoć u finansiranju troškova restrukturiranja. BRRD uzima u obzir prekogranični karakter nekih banaka. Ona omogućava snažnu koordinaciju između nacionalnih organa pod vodstvom organa nadležnog za sanaciju grupacije, da bi se osigurala koherentna primjena alata za sanaciju u prekograničnoj finansijskoj grupaciji u različitim jurisdikcijama. Kada su supsidijarna društva od posebnog značaja u nekoj od država članica, BRRD omogućava lokalnom nadležnom organu da provede specifične planove i korake kako bi se zaštitila lokalna finansijska stabilnost.

Acquis EU u ovom sektoru takođe utvrđuju pravila u vezi sa dodatnim nadzorom finansijskih konglomerata i prihvatanjem, vršenjem i prudencijalnim nadzorom poslovanja institucija za elektronski novac. Od kreditnih institucija se zahtijeva da prihvate zvanično priznat sistem osiguranja depozita, kojim se mora osigurati minimalna zaštita od 100,000 eura po deponentu. *Acquis* utvrđuje pravila u odnosu na godišnje i konsolidovane finansijske izvještaje banaka i drugih finansijskih institucija. Direktiva 2007/44 uređuje odobrenja nadzornog organa u vezi sa spajanjima i akvizicijama u finansijskom sektoru.

U oblasti **osiguranja i strukovnih penzija**, nekoliko direktiva utvrđuju pravila koja se odnose na odobrenja, rad i nadzor nad privrednim društvima za životno i neživotno osiguranje, kao i institucijama koje osiguravaju strukovne penzije. Direktiva 2009/138/EZ (Solventnost II) u potpunosti je stupila na snagu 1. januara 2016. godine. Ona predstavlja usklađen, čvrst i prudencijalan okvir za osiguravajuća društva u EU. Zasniva se na profilu rizika svakog pojedinog osiguravajućeg društva, kako bi se promovisala mogućnost poređenja, transparentnost i konkurentnost. Ona obuhvata Direktivu, provedbena pravila, više regulatornih tehničkih standarda i provedbene tehničke standarde, nerizične stope i druge tehnički podatke.

Direktiva o distribuciji osiguranja ili IDD (Direktiva 2016/97/EU) uređuje aktivnosti svih distributera proizvoda osiguranja: posrednika, osiguravajućih društava, njihovih zaposlenika, prodavaca banko-osiguranja i drugih posrednika u osiguranju (npr. putničke agencije ili preduzeća za iznajmljivanje vozila), uključujući distribuciju putem interneta. Direktivom su utvrđene informacije koje se trebaju dati klijentima prije nego što potpišu ugovor o osiguranju, određena pravila poslovnog ponašanja i pravila transparentnosti za distributere, pojašnjena su pravila prekograničnog poslovanja i nadzor i sankcionisanje distributera osiguranja ako prekrše odredbe Direktive. Takođe obuhvata dodatne zahtjeve u pogledu prodaje proizvoda osiguranja sa elementima ulaganja.

U oblasti osiguranja motornih vozila, postoje pravila kojim se usklađuju zahtjevi u vezi sa osiguranjem od građanske odgovornosti koja se tiče motornih vozila, sa ciljem da se zaštite žrtve nesreća i olakšaju slobodno kretanje robe i ljudi, a posebno da ukinu granične kontrole osiguranja motornih vozila. Direktivom 2003/41/EZ utvrđuju se aktivnosti i nadzor institucija za strukovno penzijsko osiguranje; Evropski parlament i Vijeće su se usaglasili o reviziji ove direktive 30. juna 2016. godine (biće objavljena u Službenom listu početkom 2017).

Što se tiče **Infrastrukture finansijskih tržišta**, ostali ključni propisi uključuju Direktivu o konačnosti poravnanja (98/26/EZ), Direktivu o finansijskom kolateralu (2002/47/EZ), dopunjenu Direktivu o konačnosti poravnanja i finansijskom kolateralu (2009/44/EZ), Uredbu o OTC derivatima, centralnoj drugoj ugovornoj strani i trgovačkom repozitorijumu, Uredbu o infrastrukturi evropskih tržišta (EMIR) (Uredba 648/2012), Uredbu o centralnim depozitorijumima vrijednosnica (CSDR) (Uredba 909/2014) i Uredbu o transparentnosti transakcija finansiranja vrijednosnica (SFTR) (Uredba 2015/2365).

U oblasti tržišta **vrijednosnica i investicionih usluga, Direktiva o tržištima finansijskih instrumenata (MiFID) i njene mjere za** provođenje postavljaju sveobuhvatni regulatorni režim koji pokriva odobrenja, rad i nadzor investicionih društava i regulisanih tržišta. Od 3. januara 2018., MiFID će zamijeniti sveobuhvatniji okvir koji se obično naziva MiFID2. Cilj novog okvira je da finansijska tržišta budu efikasnija, otpornija i transparentnija. Novim okvirom se uvodi tržišna struktura kojom se zatvaraju rupe i osigurava da se trgovanje odvija na uređenim platformama kad god je to primjereno. Uvode se pravila o visoko-frekventnom trgovanju. Unaprijeđuje se transparentnost i nadzor nad finansijskim tržištima – uključujući tržišta derivata - i rješava pitanje pretjerane nestabilnosti cijena na tržištima robnih derivata. Takođe će unaprijediti uslove za konkurenciju u trgovini i kliringu finansijskih instrumenata. Nadogradnjom postojećih pravila, revidirani MiFID jača i zaštitu investitora uvođenjem čvrstih organizacionih zahtjeva i zahtjeva u pogledu ponašanja, ili jačanjem uloge rukovodnih tijela. Novim okvirom se povećavaju i uloga i nadzorna ovlaštenja regulatora i uvode ovlaštenja za zabranu ili ograničavanje reklamiranja i distribucije određenih proizvoda u dobro definisanim okolnostima. Uvodi se usklađeni sistem omogućavanja pristupa profesionalnim tržištima EU preduzećima iz trećih zemalja, na osnovu procjene ekvivalentnosti jurisdikcija trećih zemalja koju vrši Komisija.

Direktiva o prospektu i njene mjere za sprovođenje učvršćuju zaštitu investitora garantujući da im svi prospekti, gdje god u EU da su izdati, pružaju jasne i detaljne informacije koje su im potrebne da bi donijeli odluke o ulaganju. *Acquis* EU takođe propisuje minimalne zahtjeve transparentnosti za kotirana privredna društva koji se tiču periodičnih i tekućih informacija. Suzakonodavci EU trenutno pregovaraju o reviziji Direktive o prospektu.

Prerađeni pravni okvir EU protiv tržišne zloupotrebe koji čine Uredba o zloupotrebi tržišta i Direktiva o krivičnim sankcijama za zloupotrebu tržišta primjenjuje se od 3. jula 2016. i

zamjenjuje raniju direktivu iz 2003. godine. Novim pravilima se povećavaju zaštita i povjerenje investitora kroz omogućavanje dubljih i bolje integrisanih finansijskih tržišta, i doprinosi se stvaranju Unije tržišta kapitala. Jača se borba protiv zloupotrebe tržišta na tržištima robe i derivata, izričito se zabranjuje manipulacija mjerilima kao što je LIBOR, i jačaju ovlaštenja regulatora za vođenje istraga i sankcionisanje.

Propisi o investicionim fondovima (UCITS) postavljaju zajednička osnovna pravila za odobrenja, nadzor strukturu i aktivnosti investicionih fondova kako bi se olakšala prekogranična distribucija jedinica fondova u EU i obezbijedila adekvatna zaštita investitora. Preinačena UCITS direktiva iz 2009. godine uvodi odredbe o spajanjima fondova i strukturama glavnog i perifernih fondova (*master-feeder*). Ona zamjenjuje pojednostavljeni prospekt informacijama o glavnom investitoru, poboljšava postupak obavještanja i ojačava nadzorni kooperativni mehanizam. Rok za preuzimanje je 30. juni 2011.

Što se tiče **nadzora**, Komisija je u septembru 2009. godine iznijela prijedloge za zamjenu postojeće nadzorne arhitekture EU Evropskim sistemom finansijskog nadzora (ESFS), koji čine tri evropska nadzorna tijela – Evropska agencija za bankarstvo (EBA), Evropska agencija za vrijednosne papire i tržište kapitala (ESMA) i Evropsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno penziono osiguranje (EIOPA). Tri evropska nadzorna tijela (ESA) i Evropski odbor za sistemske rizike (ESRB) formirani su u januaru 2011., a njihova glavna uloga je da nadograđuju kvalitet i konzistentnost nacionalnog nadzora, jačaju nadzor nad prekograničnim grupacijama, uvedu jedinstveni evropski pravilnik koji bi se primjenjivao na sve finansijske institucije na finansijskom tržištu, kao i da spriječe i ublaže sistemske rizike po finansijsku stabilnost Unije. U sva tri nadzorna tijela zastupljeno je 28 nacionalnih supervizora. Pojedinačne ESA imaju specifične uloge: na primjer, ESMA je supervizor EU za agencije za procjenu kreditnog rejtinga, dok EBA i EIOPA vrše "testiranja na stres" u svojim sektorima. ESMA može zabraniti proizvode koji prijete stabilnosti čitavog finansijskog sistema u hitnim situacijama. Pored toga, ESRB ima zadatak da vrši makroprudencijalni nadzor finansijskog sistema unutar Unije.

Takođe, u junu 2012. je dogovoreno formiranje bankarske unije na osnovu jedinstvenog pravilnika za banke u svim državama članicama. Od novembra 2014., zajedničko provođenje ovih pravila u Eurozoni nadgleda Evropska centralna banka (ECB). Ovaj nepristrasni nadzor je dio Jedinstvenog nadzornog mehanizma (SSM) i ima za cilj da spriječi propadanje banaka uz pomoć mjera kao što su Direktiva i Uredba o kapitalnim zahtjevima. Međutim, u slučaju propadanja banke, Jedinstveni sanacijski mehanizam (SRM), koji čine Jedinstveni sanacijski odbor (SRB) i Jedinstveni sanacijski fond (SRF), osigurava dalju zaštitu poreskih obveznika od krize banaka. Takođe, zajednička pravila štite potrošače u EU i sprječavaju panično povlačenje novca u slučaju bankarske krize: Direktiva o sistemu osiguranja depozita (DGS) garantuje sigurnost depozita u iznosu do 100,000 eura u svakom trenutku i bilo gdje u EU. S obzirom da je DGS po prirodi nacionalni sistem, Komisija je iznijela prijedloge za jedinstveni Pan-evropski sistem osiguranja depozita (EDIS), koji će se revidirati 2019. godine.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je već postavio određene obaveze u oblastima navedenim u ovom poglavlju. Prilikom pružanja odgovora na dole postavljena pitanja, molimo vas da istaknete stanje sprovođenja ovih obaveza.

I. BANKE I FINANSIJSKI KONGLOMERATI

A. Opšta pitanja

1. Kakva je situacija u vezi sa pravom poslovnog nastanjivanja i prekograničnog pružanja usluga u Bosni i Hercegovini za kreditna društva iz EU? Koji su važeći uslovi? Da li postoje posebni uslovi u vezi sa otvaranjem podružnica stranih banaka? U vezi sa otvaranjem stranog supsidijarnog društva?
2. Da li se sa stranim kreditnim društvima, nakon odobrenja, postupa u svakom pogledu isto kao sa domaćim privrednim društvima?

B. Pravni okvir

3. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za banke i finansijske konglomerate u BiH?

Uslovi prijema

4. Koji su osnovni zahtjevi za dobijanje odobrenja za početak poslovanja kreditnih društava (pravna forma, nivo sopstvenih sredstava, minimalan broj dioničara, broj i uslovi koji se tiču lica koja vode poslovanje, ostalo) ?

Uslovi poslovanja

5. Kakve su odredbe u vezi sa prudencijalnim koeficijentima? Navedite prosječnu vrijednost ovih koeficijenata za datu industriju:
  - a) Koeficijent solventnosti;
  - b) Koeficijent likvidnosti;
  - c) Koeficijent zaduženosti
6. Da li postoji šema za osiguranje depozita? Navedite njene osnovne elemente.
7. Za koje aktivnosti kreditna institucija ima ovlaštenje da ih provodi?
8. Koje je računovodstvene, prudencijalne i statističke informacije banka u obavezi da preda nadzornom organu u vezi sa svojim poslovanjem? Navedite njihovu periodičnost. Postoje li sankcije za kašnjenja ili nedostavljanje takvih informacija na vrijeme?
9. Da li postoji određen propis u vezi sa godišnjim izvještajima i konsolidovanim finansijskim izvještajima banaka? Objasnite glavna pravila koja se primjenjuju na format bilansa stanja i na izdavanje godišnjih finansijskih izvještaja.
10. Kako se određuju zahtjevi za količinom kapitala? Da li banke mogu koristiti svoje modele pri određivanju rizika i regulatornog kapitala?
11. Da li postoji propis o adekvatnosti kapitala u vezi sa rizicima, izuzev kreditnih rizika?
12. Da li postoji propis u vezi sa izloženosti krupnim rizicima? Navedite njene osnovne elemente.
13. Da li postoji propis u vezi sa nadzorom na konsolidovanoj osnovi? Navedite njene osnovne elemente. Postoje li planovi da se taj propis izmijeni? Ako postoje, molimo opišite najvažnije izmjene, željene ishode i načelni vremenski rok.
14. Da li su regulisane institucije koje izdaju elektronski novac? Ako jesu, na koji način?

Nadzorni organi

15. Koji je nadležni organ koji izdaje licencu kreditnoj instituciji i vrši njen nadzor? Navedite njegov naziv i adresu. Da li taj nadležni organ ima druge funkcije? Koje? Da li nadzorni organ izdaje godišnji izvještaj? Ako je tako, da li bi mogao Komisiji osigurati preveden primjerak ili sažetak izvještaja? Navedite broj, važnost i rezultat istraga koje je sproveo nadzorni organ tokom posljednjih pet godina. Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provođenje nadležnosti nadzornog organa tokom narednih 5 godina?
16. Kako se obezbjeđuje operativna nezavisnost nadzornog organa, u skladu sa međunarodnim standardima i ključnim principima Bazelskog odbora, Međunarodnog udruženja komisije za vrijednosne papire (IOSCO) i Međunarodnog udruženja supervizora osiguranja (IAIS)?
17. Da li su stručnjaci zaposleni kod nadzornog organa izloženi ograničenjima (vremenskim ili nekim drugim) u vezi sa mogućnošću da se zaposle na višim pozicijama u komercijalnim bankama? Molimo da objasnite.
18. Da li nadzorni organ ima institucionalnu saradnju sa drugim domaćim nadzornim organima i sa domaćim nadzornim organima stranih banaka prisutnim na tržištu?
19. Objasnite kako nadzorni organi u Bosni i Hercegovini saraduju sa Evropskom centralnom bankom i centralnim bankama drugih država, prije svega sa nadzornim organima stranih banaka koje su osnovale svoja predstavništva u Bosni i Hercegovini?
20. Koje su posebne mjere preduzete kako bi se poboljšala procjena kreditnog rizika i kvalitet kreditnih portfolija? Da li se provode međunarodni standardi kod priznavanja nenaplativih potraživanja i rezervisanja?
21. Postoje li određene oblasti u kojima ima poteškoća u nadzoru banaka? Koji je stepen nezavisnosti nadzornih organa i kako se to promijenilo posljednjih godina i/ili kakve se promjene očekuju/planiraju? Koliko je efikasna saradnja nadzornih organa i institucija?
22. Koliko stručnjaka zapošljava nadzorni organi? Koje su potrebne stručne kvalifikacije?
23. Koja ovlaštenja ima nadzorni organ da bi mogao zahtijevati dodatne periodične informacije? Da li nadzorni organ može vršiti provjeru na licu mjesta?
24. Na koji način nadzorni organ osigurava da rukovodioci i direktori rade na odgovarajući način? Može li intervenisati ako to nije slučaj?
25. Kakva su ovlaštenja za intervenisanje nadzornog organa u slučaju društava sa poteškoćama u radu? Pod kojim uslovima se može povući odobrenje za kreditnu instituciju?
26. Da li se primjenjuju neke posebne mjere za nadzor finansijskih konglomerata, kao što je definisano u Direktivi 2002/87/EZ? Ako ih primjenjujete, opišite ih.

Oporavak i sanacija

27. Da li Bosna i Hercegovina ima poseban sistem reorganizacije banaka prije faze nesolventnosti, rane intervencije ili sanacije banaka? Koji su uslovi za primjenu tog režima? Koja su ovlaštenja nadležnih organa? Ako je primjenjivo, molimo navedite pregled važećih i planiranih propisa o procedurama sanacije banaka i insolventnosti banaka.
28. Da li je formiran nacionalni organ za sanaciju banaka? Ako nije, postoji li namjera da se takav organ formira i, ako postoji, da li je predviđeno da nacionalni organ za sanaciju bude nezavisno pravno lice ili dio Centralne banke?
29. Molimo navedite da li su institucije ili nadležni organi do sada izradili/usvojili bilo kakvu vrstu plana za oporavak?

30. Molimo navedite da li su institucije ili nadležni organi do sada izradili/usvojili bilo kakvu vrstu planova za sanaciju?
31. Molimo objasnite da li postoji ikakav aranžman za finansiranje sanacije i, ako postoji, na koji način funkcioniše?
32. Da li je ranije korišten sistem osiguranja depozita (DGS) da bi se olakšali postupci u vezi sa propadanjem neke banke?

II. OSIGURANJE I STRUKOVNE PENZIJE

A. Opšta pitanja

33. Ukratko opišite glavne karakteristike tržišta osiguranja u pogledu njegovog relativnog značaja i nedavnih dešavanja (uz podatke o najnovijim trendovima, prema udjelima u finansijskom sektoru), vrsta osiguranja i vlasničke strukture osiguravajućih društava.
34. Kakva je situacija u vezi sa pravom poslovnog nastanjivanja i prekograničnog pružanja usluga u Bosni i Hercegovini za osiguravajuća društva iz EU? Koji su važeći uslovi?
35. Da li se sa stranim osiguravajućim društvima, nakon dobijanja odobrenja, postupa u svakom pogledu isto kao sa domaćim osiguravajućim društvima?
36. Da li postoji pravni monopol u jednoj ili više grana osiguranja (npr. osiguranje motornih vozila, osiguranje od posljedica nesretnog slučaja)?
37. Koje mjere su predviđene/ili preduzete u cilju liberalizacije tržišta osiguranja?

B. Pravni okvir

38. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za osiguranje i strukovne penzije u BiH?
39. Navedite glavne pravne propise usvojene u ovoj oblasti i opišite njihovo provođenje.

Nadzorni organ

40. Kakvi su sistem i struktura finansijskog nadzornog organa u Bosni i Hercegovini? Ko vrši cjelokupni nadzor nad poslovanjem osiguravajućeg društva, njegovom solventnošću, tehničkim rezervama i sredstvima koja ih pokrivaju (navedite naziv i adresu)?
41. Koji organ je nadležan za finansijski nadzor nad radnim penzionim fondovima?
42. Koja ovlaštenja ima nadzorni organ:
  - a) Da zahtijeva neophodne dodatne informacije;
  - b) Da izvršava neposredne kontrole;
  - c) Da omogući da rukovodioci rade na odgovarajući način;
  - d) U slučaju insolventnosti;
  - e) Da sankcioniše i otkloni posljedice kršenja zakona?
43. Kome je odgovoran nadzorni organ?
44. Koliko aktuara i službenika za vršenje nadzornih funkcija zapošljava nadzorni organ? Navedite broj, važnost i rezultat istraga koje je sproveo nadzorni organ. Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provođenje nadležnosti nadzornog organa tokom narednih pet godina?

45. Koji su zahtjevi za čuvanje poslovne tajne koji se tiču članova nadzornog organa?
46. Koje odredbe postoje u vezi sa razmjenom informacija sa nadzornim organima trećih zemalja?
47. Da li nadzorni organ objavljuje godišnji izvještaj? Da li bi mogao osigurati preveden primjerak ili sažetak izvještaja Komisiji? Koja su ovlaštenja za intervencije u slučaju insolventnosti i zloupotreba odobrenja?
48. Kako se obezbjeđuje operativna nezavisnost nadzornog organa, u skladu sa međunarodnim standardima i ključnim principima Međunarodnog udruženja supervizora osiguranja (IAIS)?

Uslovi prijema i izdavanje licenci

49. Koje uslove moraju ispuniti nova osiguravajuća društva u skladu sa zakonom prije otpočinjanja obavljanja poslova direktnog osiguranja? Naročito, kakvi su zahtjevi u vezi sa:
  - a) prethodnim odobrenje;
  - b) planovima poslovanja / pouzdanosti poslovnog plana;
  - c) podobnošću akcionara/vlasnika;
  - d) ograničavanjem rada na poslove osiguranja;
  - e) pravnom formom;
  - f) ispitivanjem potreba?
50. Koja su pravila u vezi sa izmjenom kontrole nad osiguravajućim društvom (npr. zahtjev za dobijanje odobrenja, obavještanje, standardi koje treba ispuniti)?
51. Koja se pravila primjenjuju na posrednike u osiguranju koji posluju u Bosni i Hercegovini? Koje uslove oni moraju da ispune prije nego što započnu poslovanje (npr. registracija, testiranja, stručni zahtjevi)?

Uslovi poslovanja

52. Da li zakon propisuje zahtjeve koji se tiču prethodnog odobravanja premija ili uslova polica za neobavezno ili obavezno osiguranje? Koje mjere su predviđene ili preduzete u cilju liberalizacije tržišta osiguranja?
53. Koja su pravila u vezi sa utvrđivanjem tehničkih rezervi? Da li su društva za životno/neživotno osiguranje u obavezi da zaposle aktuale?
54. Koja je definicija margine solventnosti?
55. Kolike su margine solventnosti po društvu za životno/neživotno osiguranje koje posluje na tržištu?
56. Koji je minimalni nivo kapitala /minimalni garantni fond?
57. Koja su pravila za investiranje sredstava osiguravajućeg društva (npr. diverzifikacija, ograničenje iznosa)?
58. Koja se pravila tiču osiguranja i sredstava elektronske trgovine?
59. Koja se pravila odnose na trgovanje na daljinu ugovorima o osiguranju?
60. Koje informacije se moraju dati klijentu prilikom zaključenja ugovora?

Informacije koje se dostavljaju nadzornom organu

61. Koja pravila se primjenjuju na osiguravajuća društva u vezi sa formatom bilansa stanja, u neto ili bruto prikazu, troškovima akvizicije (bilansi uspjeha), procjenom investicija (početna u odnosu na sadašnju vrijednost), nerealizovanim dobitcima od ulaganja?
62. Koja se posebna pravila primjenjuju na objavljivanje godišnjih računovodstvenih izvještaja osiguravajućih društava?
63. Koje je godišnje računovodstvene, prudencijalne i statističke informacije osiguravajuće društvo u obavezi da preda nadzornom organu u vezi sa svojim poslovanjem?
64. Koja pravila postoje u vezi sa zahtjevima nadzornog organa za dodatne informacije?
65. Kojim pravilima su uređene terenske inspekcije / inspekcije na licu mjesta?

Obavezno osiguranje

66. Koja su osiguranja obavezna (npr. osiguranje od profesionalne odgovornosti medicinskog osoblja, osiguranje prilikom lova, osiguranje od profesionalne odgovornosti arhitekta, osiguranje prilikom izgradnje, osiguranje aviona, osiguranje od profesionalne odgovornosti pravnog savjetnika)?
67. Koje posebne pravne odredbe osiguravajuće društvo mora ispuniti da bi moglo da se bavi obaveznim osiguranjima?

Osiguranje motornih vozila

68. Da li je osiguranje motornih vozila obavezno u Bosni i Hercegovini?
69. Koje štete su pokrivena (naročito štete na stvarima i povrede lica)? Postoje li isključenja iz pokrića u osiguranju lica?
70. Postoji li maksimalna osigurana suma propisana zakonom? Ukoliko postoji, koji je iznos te osigurane sume?

Podružnice ili agencije trećih zemalja

71. Koji su principi i uslovi za izdavanje odobrenja osiguravajućem društvu čije se sjedište nalazi van zemlje?

Ostalo

72. Postoje li vrste osiguranja (npr. osiguranje kredita) za koje je propisan zahtjev specijalizacije koji isključuje druge vrste, što znači da osiguravajuće društvo koje nudi tu vrstu osiguranja može raditi isključivo u tom području?
73. Koja su pravila za prenos portfolija (npr. dobijanje odobrenja, objavljivanje, prava osiguranika)?
74. Koja su pravila u vezi sa likvidacijom osiguravača (npr. obavještanje, odobrenje, objavljivanje, rangiranje potraživanja za osiguranje, rangiranje povjerilaca)?

75. Kako je uređen nadzor grupacija osiguravača i finansijskih konglomerata (npr. različita pravila o adekvatnosti kapitala, zahtjevi za solventnost, transakcije unutar grupe)? Postoji li dodatni nadzor ovih privrednih subjekata?
76. Koji koraci su već preduzeti ili se očekuje da će biti preduzeti u vezi sa (i) metodologijom nadzora, (ii) organizacijom ili (iii) zaposlenima u pripremi za početak primjene Solventnosti II?

III. INFRASTRUKTURA FINANSIJSKIH TRŽIŠTA

77. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za infrastrukturu finansijskih tržišta u BiH?
78. U kojoj mjeri je infrastruktura finansijskih tržišta u Bosni i Hercegovini usklađena sa:
- a) Direktivom o konačnosti poravnanja (98/26/EZ)?
  - b) Direktivom o finansijskom kolateralu (2002/47/EZ)?
  - c) Dopunjenom Direktivom o konačnosti poravnanja i finansijskom kolateralu (2009/44/EZ)?
  - d) Uredbom o OTC derivatima, centralnoj drugoj ugovornoj strani i trgovačkom repozitorijumu (EMIR) (Uredba 648/2012)?
  - e) Uredbom o centralnim depozitorijumima vrijednosnica (CSDR) (Uredba 909/2014)?
  - f) Uredbom o transparentnosti transakcija finansiranja vrijednosnica (SFTR) (Uredba 2015/2365)?
79. Navedite detalje o postojećim mehanizmima za smanjenje sistemskog rizika u vezi sa nesolventnošću učesnika u sistemu plaćanja i poravnanja vrijednosnih papira i u kojoj mjeri su oni usklađeni sa Direktivom o konačnosti poravnanja (98/26/EZ).

IV. TRŽIŠTA VRIJEDNOSNIH PAPIRA I INVESTICIONE USLUGE

A. Opšta pitanja

80. Postoji li organ za nadzor regulisanih tržišta? Ukoliko postoji, navedite naziv i adresu.
81. Da li nadzorni organ izdaje godišnji izvještaj? Ako da, molimo da Komisiji dostavite primjerak ili sažetak posljednjeg izvještaja.
82. Da li je taj organ takođe zadužen za nadzor društava za zajedničko ulaganje?
83. Navedite broj, važnost i rezultat istraga koje je sproveo nadzorni organ tokom posljednjih pet godina.
84. Koji su planovi za poboljšanje kapaciteta za provođenje nadležnosti nadzornog organa tokom narednih pet godina?
85. Da li postoji centralni registar vrijednosnih papira? Molimo da dostavite detalje.

B. Pravni okvir

86. Kako je definisana podjela nadležnosti među različitim nivoima vlasti i koji organi su odgovorni za tržišta vrijednosnih papira i investicione usluge u BiH?
87. Navedite glavne pravne propise usvojene u ovoj oblasti i opišite njihovo provođenje.

Investiciona društva

88. Navedite usvojeni pravni okvir za rad investicionih društava, zajedničkih fondova, penzionih fondova.
89. Postoji li odredba o investicionim uslugama za koje je u zemlji potrebno odobrenje? Da li postoji neki izuzetak (privredna društva koja ne pružaju usluge trećim licima, investicione usluge koje se ne sprovode profesionalno)?
90. Kako se definišu investicione usluge? Za obavljanje kojih aktivnosti je potrebno prethodno odobrenje? Koje institucije mogu pružati investicione usluge? Da li kreditne institucije i/ili osiguravajuća društva imaju dozvolu da obavljaju ove aktivnosti? Da li im je potrebno posebno odobrenje?
91. Koje zakonske uslove moraju ispuniti nova investiciona društva prije početka poslovanja (pravna forma, početni kapital, dobra reputacija i dovoljno iskustva za lica koja vode poslovanje, precizan i odgovarajući test za akcionare)?
92. Da li je za sticanje udjela u investicionim društvima potrebno ispuniti posebne zahtjeve?
93. Postoje li prudencijalni koeficijenti (solventnost, likvidnost)? Da li se oni primjenjuju na konsolidovanoj osnovi?
94. Objasnite da li postoji shema nadoknade za investitore i kako obeštećenje investitora funkcioniše u slučaju da neko investiciono društvo nije u mogućnosti vratiti sredstva.
95. Kakva je situacija u vezi sa pravom poslovnog nastanjivanja i prekograničnog pružanja usluga u Bosni i Hercegovini za investiciona društva iz EU? Koji su važeći uslovi?

Agencije za procjenu kreditnog rejtinga

96. Okvir EU za agencije za procjenu kreditnog rejtinga (CRA) definisan je Uredbom 1060/2009 (CRA I), koja je dopunjena Uredbama 513/2011 (CRA II) i 462/2013 (CRA III). Da li su vam već poznati najvažniji elementi ovog režima?
97. Da li Bosna i Hercegovina prati međunarodna dešavanja u vezi sa CRA (npr. G-20, FSB, IOSCO)?
98. Ima li Bosna i Hercegovina sistem za odobrenja i registraciju CRA? Ako ima, koliko CRA je aktivno na tržištu kapitala u zemlji?
99. Ima li Bosna i Hercegovina sistem za nadzor nad CRA?
100. Da li su organi vlasti Bosne i Hercegovine upoznati sa odgovornostima Evropske agencije za vrijednosne papire i tržište kapitala (ESMA) u oblasti CRA?
101. Ima li Bosna i Hercegovina posebne bojazni u vezi sa suverenim rejtinzima?
102. Da li Bosna i Hercegovina promoviše korištenje alternativa vanjskim kreditnim rejtinzima? Ako ima, molim vas da opišite.
103. Da li Bosna i Hercegovina podstiče konkurenciju na tržištu kreditnih rejtinga? Ako ima, molim vas da opišite.
104. Da li Bosna i Hercegovina prikuplja i objavljuje informacije o tržištu kreditnih rejtinga?
105. Ima li Bosna i Hercegovina sporazume sa drugim jurisdikcijama o (uzajamnom) priznavanju inostranih CRA? Ako ima, molim vas da opišite.

Društva za zajednička ulaganja

106. Da li je za društva za zajednička ulaganja potrebno odobrenje?
107. Koje su predviđene pravne forme i strukture kolektivnog investicionog društva? Da li postoje pravila investicione politike koja se odnose na kolektivno investiciono društvo (prihvatljiva sredstva, investiciona ograničenja)? Da li postoje procesi upravljanja rizikom za nadgledanje i mjerenje ukupnog rizika zajedničkog portfolija? Da li nadzorni organi imaju ovlaštenja da izreknu sankcije zbog kršenja pravila o društvima za zajednička ulaganja? Koje sankcije se primjenjuju? Postoje li posebni zahtjevi za društva za zajednička ulaganja koji se odnose na privatne investitore, a koji se razlikuju od zahtjeva koji se odnose na profesionalne investitore – ako postoje, kako su definisani privatni investitori i koji su to posebni zahtjevi?
108. Da li su sredstva društva za zajednička ulaganja povjerena depozitaru na čuvanje? Da li su takva sredstva odvojena od vlastitih sredstava depozitara? Koje dodatne obaveze mora ispuniti depozitar? Da li je potrebno da depozitar prethodno dobije odobrenje? Koji zahtjevi se odnose na depozitara? Koja su zaduženja depozitara i koja se mogu delegirati trećem licu? Da li je depozitar odgovoran za gubitak sredstava koje čuva?
109. Da li društva koja pružaju menadžerske usluge za zajednička ulaganja (društva za upravljanje, investiciona društva) moraju dobiti odobrenje? Koji su zahtjevi za odobrenje? Za koje dodatne aktivnosti društva za upravljanje je potrebna dozvola? Koji radni uslovi se primjenjuju? Postoje li pravila o plaćama i naknadama menadžera društava za zajednička ulaganja?
110. Koje informacije se moraju dostaviti vlasnicima investicionih jedinica (cijeli i skraćeni prospekt, godišnji izvještaj)?
111. Kakav je položaj društava za zajedničko ulaganje iz država članica EU u Bosni i Hercegovini? Kako je riješeno pitanje prava osnivanja i prekograničnog pružanja usluga za društva za upravljanje iz EU?
112. Da li neki od sljedećih vrsta fondova podliježu regulisanju i nadzoru: hedž (*hedge*) fondovi, fondovi rizičnog kapitala, fondovi za socijalno preduzetništvo?
- (Moraju se poštovati i odredbe Poglavlja - Slobodno kretanje kapitala).*

Tržišta

113. Da li postoje regulisana tržišta? Navedite ih. Kako se definišu takva tržišta? Da li postoje pravila koja ograničavaju broj lica koja imaju pristup tim tržištima? Da li kreditne institucije mogu postati članovi regulisanog tržišta?
114. Da li postoje multilateralne trgovinske olakšice (MTF - alternativna mjesta za trgovinu)? Navedite ih. Kako se oni definišu? Koje institucije mogu da upravljaju MTF-ima? Da li postoje pravila koja ograničavaju pristup tim tržištima?
115. Koji su zahtjevi u pogledu direktnog informisanja nadležnih organa i investitora o transakcijama izvršenim na regulisanim tržištima?
116. Kojim instrumentima se može trgovati na regulisanim tržištima? Koji su uslovi potrebni za kotiranje tih instrumenata na regulisanim tržištima?
117. Kojim instrumentima se može trgovati na MTF-ima?
118. Mogu li emitenti iz EU biti listirani na regulisanim tržištima?

Nadzorni organi

- 119.Što se tiče regulatornog i nadzornog okvira, koje su glavne karakteristike zakona o tržištu vrijednosnih papira? Da li se smatra da je nadzor zadovoljavajući? Kao i u bankarstvu (vidjeti gore), koji koraci se planiraju za rješavanje mogućih problema međusobne saradnje između supervizora?
- 120.Opišite ovlaštenja i dužnosti nadzornih organa u sektoru vrijednosnih papira (vršenje provjere na licu mjesta, zahtijevanje dodatnih informacija, saradnja sa organima trećih zemalja). Koji organ je nadležan za nadzor regulisanih tržišta i MTF? Da li je to nezavisan organ? Koji privredni subjekti su pod njegovim nadzorom? Da li nadzorni organ izdaje godišnji izvještaj? Da li se nadzorni organi obavezuju na poštovanje povjerljivosti, a posebno u vezi sa informacijama koje prime od nadležnih organa trećih zemalja? Koliko ljudi zapošljavaju nadzorni organi? Koje su potrebne stručne kvalifikacije? Koliki je njihov budžet?
- 121.Koje su godišnje računovodstvene, prudencijalne i statističke informacije investiciona društva i listirana preduzeća u obavezi da predaju nadzornom organu u vezi sa svojim poslovanjem? Koje informacije su društva za zajednička ulaganja i/ili njihova društva za upravljanje u obavezi da predaju? Koja ovlaštenja ima nadzorni organ da zahtijeva dodatne informacije? Da li su predviđene sankcije u slučaju nepoštivanja/nedostavljanja/zakašnjelog dostavljanja ili dostavljanja nepotpunih informacija? Molimo opišite i pozovite se na relevantni regulatorni okvir.
- 122.Kakva su ovlaštenja za intervenisanje nadzornog organa u slučajevima investicionih društava sa poteškoćama u radu?
- 123.Da li postoji pravo žalbe sudovima protiv odluka koje donese nadzorni organ?
- 124.Kako se osigurava nezavisnost u radu nadzornog organa?
- 125.Koja su istražna ovlaštenja nadzornog organa?
- 126.Da li nadzorni organ može nametnuti administrativne sankcije i mjere?

Informacije o strukturi tržišta

- 127.Navedite broj (prema tipu proizvoda/tržišta):
- Regulisanih tržišta i/ili MTF;
  - Broker-dilera na regulisanim tržištima;
  - Kreditnih institucija koje pružaju investicione usluge;
  - Portfolio menadžera;
  - Kolektivnih investicionih društava ukupno (broj društava kao i ukupna količina sredstava pod upravljanjem), od kojih:
    - Domaćih;
    - Stranih, iz EU;
    - Stranih, iz država izvan EU.